

## РЕЦЕНЗІЇ

## СВІТ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ТА БУКОВИНИ

Книга Мартіна Поллака “До Галичини. Про хасидів, гуцулів, поляків і русинів. Уявна мандрівка зниклим світом Східної Галичини та Буковини” (переклад українською мовою Нелі Ваховської). Чернівці: “Видавництво 21”, 2017. 382 с.

**Олександр КОЖОЛЯНКО**

*Буковинське етнографічне товариство,  
секретар-референт,  
вул. Кордуби 6, кв. 5, 58001, Чернівці, Україна,  
akkozholiabko@ukr.net*

*У статті аналізується книга Мартіна Поллака “До Галичини. Про хасидів, гуцулів, поляків і русинів”<sup>1</sup>. Уявна мандрівка зниклим світом Східної Галичини та Буковини”, опублікована в Чернівцях 2017 року у “Видавництві 21”. У книзі знайдете критичне знайомство з численними історичними реаліями XIX – початку XX століть про Галичину і Буковину. Показано міста Східної Галичини: Перемишль, Дрогобич, Самбір, Нагуєвичі, Стрий, Станіслав, Жаб’є, Коломию, Львів (Лемберг) та буковинські міста: Чернівці, Садгору.*

*У книзі є статистичні матеріали, характеристика матеріальної і духовної культури українців (русинів), поляків, румунів, гуцулів, вірменів, караїмів, німців, ромів та представників інших етносів, які поселились у цих містах.*

**Ключові слова:** Східна Галичина, Буковина, місто, площа, собор, хата, статистика.

“До Галичини” (Nach Galicien) – перша книжка Мартіна Поллака, яка вийшла ще 1984 року. У ній письменник “розвіює австрійський “цукровий” міф про колишню коронну землю Австро-Угорської імперії. Він розповідає про Східну Галичину і Буковину, якими вони були у XIX – на початку XX століття. У 2017 році ця книга перевидана українською мовою (переклад Н. Ваховської) у “Видавництві 21”.

У книзі показано, як українці (русини), поляки, румуни, гуцули, вірмени, караїми, німці, роми виживали у корумпованих і неписьменних краях Галичині і Буковині. Зображено райони і міста, де нафтові магнати та рабини гротескно співіснували з бідними єврейськими людьми і де водночас творилася багатомовна культурна мозаїка й писалася прекрасна література.

У передмові до українського видання австрійський історик Мартін Поллак пояснив, чому вдався саме до опису уявної подорожі: “Ця книжка вперше вийшла друком понад тридцять років тому, Орвеллівського 1984-го. Звісно, це випадковість. Але цей рік пояснює, чому я описав уявну, а не реальну подорож Галичиною, точніше Східною Галичиною й Буковиною. Подорож в історію, як то кажуть, пальцем по карті, оперту на літературні джерела, старі газети й історичні фотографії – все це було масивом матеріалу, з якого я черпав у бібліотеках та архівах. <...> На той час у німецькомовних країнах Галичина була доволі невідомим сюжетом. Окрім спеціалістів, здебільшого істориків, більше ніхто не цікавився колишньою коронною землею Габсбурзької монархії, її народами й культурами. Галичина була для нас у широкому сенсі *terra incognita* чи й *ubi leones*, землею, де водяться леви, небезпечною територією – далека чужина, про яку нам було відомо мало, та ми, власне, й не хотіли нічого знати...”

Презентація українського видання “До Галичини” відбулася на Книжковому Арсеналі 19 травня 2017 р. У ній узяв участь Мартін Поллак. Організаторами виступили “Видавництво 21” та Австрійський культурний форум.

<sup>1</sup> У Австрії у XIX – на початку XX століття (під час входження Галичини і Буковини до складу Габсбурзької імперії) українців називали русинами.



Мартін Поллак народився 25 травня 1944 р. у м. Бад-Галль. Австрійський письменник, журналіст, перекладач. Вивчав славистику та східноєвропейську історію в університетах Відня, Варшави, Югославії. З 1987 працював у журналі “Der Spiegel”, був кореспондентом у Відні й Варшаві. З 1998 вільний літератор. З 2012 по 2014 рік – куратор програми Ляйпцизького книжкового ярмарку “Транзит”, присвяченої літературі України, Білорусі та Польщі. Книги Мартіна Поллака “До Галичини”, “Смерть у бункері. Історія мого батька”, “Цісар Америки. Велика втеча з Галичини”, “Отруєні пейзажі” пов’язані з проблематикою Центральної та Східної Європи.



Зокрема у книзі “До Галичини” Мартін Поллак розповідає про Перемишль, Дрогобич, Самбір, Нагуєвичі, Стрий, Станіслав, Жаб’є, Коломию, Чернівці, Садгору. Подає він також відомості про Львів (Лемберг).

На початку книги Мартін Поллак пояснює, як до нього прийшла думка про написання цієї книги. Він пише, що у 1980 р. він, як журналіст німецького видання “Der Spiegel”, поїхав до Варшави, але зразу ж був визнаний персоною “нон грата” польськими прикордонниками, оскільки у Польщі тоді почалися страйки, організовані профспілками, і панував комуністичний режим. Тому він і зацікавився колишнім краєм Габсбурської імперії – Галичиною, яка тоді “була доволі невідомим сюжетом” у Західній Європі. Відповідно, не їдучи у Польщу і Радянську Україну, він, користуючись газетами, фотографіями, іншими історичними описами, написав книгу про Галичину.

Галичина тоді була для пересічного західноєвропейця “терра інкогніта”. Про неї у Європі мало знали: “там водяться леви і вона (земля – *О. К.*) є небезпечною”.

Друга причина звернення до цієї теми – сімейна. Його вітччм під час Першої світової війни перебував якраз у Галичині і залишив про цей краї дуже песимістичні враження. Для нього “Галичина була ландшафтом лихоліття і страху, похмурою метафорою війни – війни яка принесла стільки страждань і болю Центральній Європі і змела Габсбурзьку імперію з політичних карт”. Вітччм розповідав про бідний і знедолений регіон з розлогими лісовими урвищами, зі злиденними хуторами, де все збудовано з дерева – хати і церкви, що для нього було досить незвичним. Він пригадував незліченні пожежі, цілі села, перетворені артилерією на попіл, розповідав про потоки біженців тощо.

Свою книгу Мартін Поллак розпочинає описом Перемишля (Пшемисля). Описує залізницю від Кракова через Львів, Тернопіль до Підволочиська (до кордону з Росією).

Ця залізниця на початку перетинала західногалицьку низину. Він пише: “Мені стає незручно від думки, що ж це мало бути відчуття – коли доля закинула тебе в одне з тих сіл, повних без виді. Жменя бідних хаток, дахи криті гонтом чи соломною, стріхи майже затуляють малі віконця; похилена дерев’яна церковця чи синагога... Аж до Бродів простягнулися сухі піщані ґрунти, порослі соснами та ялинами і тільки низинами річок подарувати трохи родючих земель”.

Описуючи церковну архітектуру, він звертав увагу на її специфічку. Церкви стоять серед полів, наче велетенські, витягнуті на сухе ковчеги з низькими гонтовими дахами, над яким здебільшого приземкуваті куполи, біля кожної церкви – дерев’яне риштування для дзвінків. Перші русинські (українські. – *О. К.*) села.

Автор книги зазначає, що під Ярославом залізниця спускається у долину річки Сян, що є природним кордоном між Західною і Східною Галичиною, далі залізниця проходить через Перемишль.

У книзі ми знайдемо опис цього міста, яким воно було у XIX ст.: “Місто розкинулось біля Замкової гори з вартим уваги римо-католицьким собором, францисканською базилікою і греко-католицьким собором – ренесансною спорудою XVII ст. Вузькі вулички збігали до

Рінгплацу і берега. На іншому боці річки – район Засяння. Розповідається, що на рубежі століть тут влаштовувала свої матчі футбольна команда “Сокіл”, яка перебралася сюди у 1879 році з Богемії. У роки Першої світової війни тут страчували шпигунів і диверсантів”.

У книзі розповідається про місто Дрогобич, яке знаходилося у кілька десятків кілометрів від Перемишля. Вказано, що на початку ХХ століття більше ніж чотири тисячі місто мало майже половину єврейського населення. При цьому австрійська статистика брала до уваги “мову спілкування” за етнічний показник. Відповідно, їх записували до поляків, німців і частково до українців (русинів). За неофіційною статистикою 1900 року у Галичині проживало 810 000 євреїв. Більшість із них були шинкарі, торговці і тільки 10 тисяч євреїв займалися ремісництвом і поденною роботою.

Книга містить цікавий матеріал про галицькі міста – Самбір, Нагуєвичі, Стрий, Станіслав, Жаб’є, Коломию та буковинські міста – Чернівці, Садгору, зокрема, про матеріальну культуру їх жителів: житла, громадські споруда, вулиці, площі та ін. Наголошується, що у цих містах проживали українці, поляки, євреїв, німців та представники інших етносів.

Книга “До Галичини. Про хасидів, гуцулів, поляків і русинів. Уявна мандрівка зниклим світом Східної Галичини та Буковини” буде цікавою для істориків, етнографів, краєзнавців, студентів, учнів шкіл, усіх, хто цікавиться минулим Східної Галичини і Буковини.



Прикарпатське село кінця ХІХ ст. (Фотографія з книги)

#### THE WORLD OF EASTERN GALICIA AND BUKOVINA

The book by Martin Pollack “To Galicia. About Hasidim, Hutsuls, Poles and Rusyns. Imaginary journey to the missing world of Eastern Galicia and Bukovina”, (Nelly Vakhovskaya, in Ukrainian). – Chernivtsi, “Publishing House 21”, 2017. 382 p.

Alexandr KOZHOLIANKO  
 Bukovinian Ethnographic Society,  
 secretary-referent,  
 street Kordubi 6, sq. 5, 58001, Chernivtsi, Ukraine,  
 akkozholiabko@ukr.net

*The article analyzes the book by Martin Pollack “To Galicia. About the Hasidim, Hutsuls, Poles and Rusyns. Imaginary journey to the missing world of Eastern Galicia and Bukovina”, which was published in*



*Chernivtsi in 2017 a "Publishing House 21". In the book you can find a critical acquaintance with the many historical realities of the XIX – early XX centuries about Galicia and Bukovina. The cities of Eastern Galicia are shown: Peremyshl, Drohobych, Sambir, Naguevichi, Stryi, Stanislav, Zhabie, Kolomyia, Lviv (Lemberg) and Bukovyna cities: Chernivtsi, Sadgory.*

*The book contains statistical materials, a description of the material and spiritual culture of Ukrainians (Rusyns), Poles, Romanians, Hutsuls, Armenians, Karaites, Germans, Roma and representatives of other ethnic groups living in these cities.*

**Keywords:** *East Galicia, Bukovina, city, square. Cathedral, hut, statistics.*

Надійшла до редакції 3 06 2017 р.